

HELLIG MAKT. STUDIER I POLITISK TEOLOGI
SVEN THORE KLOSTER, OLE JAKOB LØLAND,
SOLVOR MJØBERG LAURITZEN OG STURLA J.
STÅLSETT (RED.)

CAPPELEN DAMM AKADEMISK, 2025
280 SIDER

Anmeldt af Michael Agerbo Mørch

Hvordan kan man forstå samspillet og trafikken mellem teologien og det politiske? Det temafelt undersøger den politiske teologi på mangfoldige måder. Som så meget andet er også dette felt i vækst med mange aktører udover kloden fra befrielsesteologer i Sydamerika og postkoloniale tænkere i Afrika og Asien til feminister i USA og nationalkonservative i Østeuropa. Det er således et felt, der defineres, mens det skabes, og for øjeblikket er der ingen konsensus om feltets tematiske afgrænsning.

Den nye norske antologi *Hellig makt* forstår politisk teologi som en undersøgelse af, hvordan magt konstruerer helighed. Ideen går tilbage til den tyske jurist Carl Schmitt (1888-1985), der berømt hævdede, at sekulær politisk magt legitimerer sig selv ved at transformere teologiske begreber til statsbegreber. Eksempler er idéen om et transcendent subjekt (Gud) med absolut magt som overføres til ideen om en suveræn stat, der transcenderer og

regerer sine forskellige institutioner. Schmitt hævdede, at denne sekularisering af teologiske begreber er nødvendig for at kunne legitimere en politisk suveræn, der har magten til at definere undtagelsestilstanden. Den politiske teologi bliver derfor særligt relevant i sekulariserede samfund, fordi de teologiske meningstilskrivelser her bliver mere implicite end i den traditionelle opdeling af de to sfærer *regnum* og *sacerdotium*, som særligt kendes fra Middelalderens samfund.

Politisk teologi er i denne forstand ét led i en magtkritik, som problematiserer anvendelsen af magt over samfundets subjekter. Af særlig interesse er naturligvis undertvingende magt, hvorfor politisk teologi ofte viser interesse for marginaliserede subjekter i den politiske diskurs.

I *Hellig makt* identificeres ti konkrete politikområder, hvor der er magtforhold i spil, og hvor magten italesættes på en måde, så den antager en position, der ikke er til forhandling, hvilket er det,

der forstås ved helliggørelse. De ti områder er mennesket, kroppen, landet, folket, retten, markedet, reproduktionen (abort), staten, straffen (jura) og krigen. Derudover er der en indledning og en afslutning, som begge har artikellængde og kontekstualiserer de enkelte bidrag og sammenskriver en fælles vision. Disse redaktionelle tekster er fremragende og hjælper antologien til at fremstå som et helstøbt værk, og den firfoldige redaktørgruppe bestående af Sven Thore Kloster, Ole Jakob Løland, Solvor Mjøberg Lauritzen og Sturla J. Stålsett fortjener ros for at formå at integrere de forskellige bidrag på en overbevisende måde uden at forcere et samlet perspektiv. Særligt afslutningens identifikation af fem strategier for politisk helliggørelse – idealisering, absolutering, normalisering, disciplinering og modstand – er nyttige kategorier, som aspirerende specialeskrivende vil kunne anvende i diverse analyser af aktuelle forhold.

De enkelte kapitler er også alle interessante og velskrevne. Det er tydeligt, at den politiske teologi har gode kår i Norge netop nu, og at mange aktører er engagerede i teologiske problemstillinger i dette tematiske krydsfelt. På grund af det magtkritiske fokus har bogen sit udspring i kritisk teori og normkritiske perspektiver bredt forstået. Det er et legitimt valg, men det efterlader også kulturkonservative og traditionalistiske perspektiver på perronen. Hvis der overhovedet er nogen akademiske teologer i Skandinavien, der repræsenterer en borgerlig politik, bør de snart komme på banen med nogle mod svar. Antologiens forståelse af politisk teologi åbner ellers op for, at man kan kriti-

sere både højre- og venstrefløjspolitikker. For nok er det rigtigt, at man med den tyske sociolog Hans Joas kan argumentere for, at traditionelle højrefløjstemaer som folk og nation er sårbare overfor misbrug af absoluteringsmekanismerne, som leder til fanatisme (facisme og nationalsocialisme). Men venstrefløjen kan også siges at have sine egne inhærente absoluteringer, for eksempel sakraliseringen af individet og dets frie valg og identitetskonstruktioner, som netop konstrueres som en singularitet og derved som noget helligt. Carl Truemans konservative kritik af denne position i *The Rise and Triumph of the Modern Self* kan på denne måde ses som et stykke politisk teologi.

Et normkritisk eksempel i antologien er Inger Marie Lids artikel om kroppen, hvor hun kritiserer vestlige kulturers værditilskrivelse til normale kroppe, der er såkaldt sunde og velskabte. Problemet ligger i de koder for inkludering og ekskludering, som denne kropsforståelse medfører, og Lid anser det for en teologisk kerneopgave at udforme et nyt sprog, der argumenterer »mot at slike forestillinger om perfeksjon skal ha betydning også for oss og i vår tid«. Lid har en god pointe i, at kroppens materialitet er et mysterium, vi modtager fra Gud, men om det også medfører en eskatologi, hvor funktionshæmmede og handikappede kroppe vil opleve kontinuitet, er jeg mere skeptisk overfor. Disability studies er udfordret af, at handikappede naturligvis ikke udgør en homogen gruppe, hvorfor det er vanskeligt at producere erfaringsbaseret teologi på deres vegne, der ikke krænker en eller

flere selvforståelser af den handikappede krop.

Som dansk læser er der en række temaer i antologien, som det kræver lidt at engagere sig i, særligt kapitlerne om landet (Lovisa Sjöberg), folket (Solvor Mjøberg Lauritzen), reproduktionen (Gyrid Gunnes) og straffen (Victor Shammas). I disse meget praksisnære kapitler (som egentlig er en styrke) er casematerialet taget fra norsk sammenhæng, hvor henholdsvis vindturbiner, nomadiske folks vilkår, norsk straffepolitik og norsk abortlovgivning diskuteres. Det er ømme emner, men forfatterne argumenterer godt for deres indfaldsvinkler. Spørgsmålet om abort er særligt besværligt, fordi vi ikke har nogen samfundsdebat om legaliseringen af abort i hverken Norge eller Danmark. I begge lande er grænsen som bekendt for nyligt hævet til 18. graviditetsuge. Men Gunnes diskuterer spørgsmålet nuanceret og nævner den vigtige pointe, at også kvindebevægelsen anerkender, at det er et moralsk dilemma, hvilket kan ses i diskussionen om abortgrænsen. Netop fordi der er en grænse, er der et dilemma, og ved den anerkendelse ligger der måske nye muligheder for at diskutere de etiske problemstillinger i en offentlig sammenhæng. Det sidste er dog min elaborering af Gunnes' deskriptive pointe.

Der er også mere teoretiske kapitler, måske særligt kapitlerne om mennesket (Sturla Stålsett), markedet (Ole Jakob Løland) og staten (Ragnar Bergem). Her præsenteres nogle grundtræk i den politiske teologi, som er perspektivrige. Særligt Bergems kapitel om staten er interessant, fordi han viser, hvordan den sekulære

stat iscenesætter sig selv som fremtidens garant, når den postulerer velstands- og velfærdssikkerhed. I Norge har man oliefonden, som bliver den faste grund under folkets fødder, og noget lignende kunne man italesætte i en dansk sammenhæng, hvor det efterhånden berømte økonomiske råderum bliver anset for at være en politisk konstant, der etablerer den egentlige strukturelle sikkerhed i samfundet. I Bergems kritik ligger også en påpegning af det problematiske forhold, at statens garanti er koblet til markedets grænseløse vækst, som igen er koblet til undermineringen af naturgrundlaget. Altså en uholdbar rammesætning af fremtiden, som egentlig gør statens løfte tomt.

Sven Thore Kloster skriver om, hvordan retten uundgåeligt gør sig selv til Gud, når den dømmer om autenticiteten i konverterede asylanters tro i forbindelse med deres ansøgning om opholdstilladelse. Men hvad er det reelle alternativ? Måske er det mere enkelt at sige, at staten ikke gør sig selv til Gud, men netop forbliver en sekulær instans, der er nødt til at vurdere abduktivt, hvad der er den sandsynlige konklusion på de fremlagte data. Om domstolene har en bias, hvor deres religionsbegreb slægter på vækkelseskristendommens optagethed af det indre, er formentlig rigtigt, men så længe religionsforskere ikke kan blive enige om en religionsdefinition, der er juridisk gangbar, er det en kritik, der er svær at løfte.

I kapitlet om krigen skriver Raag Rolfsen om militæret i et eskatologisk perspektiv og op imod tanker om den evige fred. Udfordringen, som også den italienske filosof Giorgio Agamben har beskrevet

vet, er, at fred ofte karakteriseres som fravær af krig, og når vi tænker på fredsriget – også det evige – bliver det således hurtigt reduceret til uvirksomhed. På den måde får man ikke sagt noget om, hvad fred kvalitativt består i. Det er en interessant teologisk refleksion, men det var alligevel særligt afsnittet om militarismen, som havde gode kår i slutningen af 1800-tallet, der gjorde stærkest indtryk på mig. Historikeren Heinrich von Treitschke (1834-1896) argumenterede i sine skrifter for, at uden krig vil al bevægelse stoppe. Det var et kald til heroisme, til opvækkelsen af samfundets dynamik. På en måde plæderede von Treitschke for, hvad også Francis Fukuyama profeterede om i *The End of History and the Last Man* (1992), at et samfund med én sejrende ideologi forstener. Resultatet af von Treitschkes ideer var den monarkiske magtstat, som eskalerede i krigsagitation frem mod den katastrofale første verdenskrig (1914-1918). Den attråede katarsis endte i den totale katastrofe.

Som Jacques Derrida sagde, er politik slet ikke muligt uden tro og tilslutning, og derfor har antologien også ret i sit anlagte perspektiv på identificering af implicitte og eksplicitte helliggørelsesstrategier af magten. Derfor er det også overbevisende, når redaktørerne skriver: »Politisk teologi er derfor ikke først og fremst en intellektuell lek eller et forfriskende perspektiv, men en vigtig kritisk øvelse i et demokrati«. I *Hellig makt* har Skandinavisk teologi fået et vidende, bredt anlagt og velskrevet værk til diskussion, modsigelse og videre engagement.